HELSINKI GRADUATE SCHOOL OF ECONOMICS

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys HE 40/2021 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ari Hyytinen,

Taloustieteen professori

Hanken ja Helsinki GSE

HANKEN

EFMD EQUIS ACCREDITED

AACSB ACCREDITED

ASSOCIATION AMBA ACCREDITED

Esitetyt mielipiteet ovat omiani eivätkä ne välttämättä vastaa edustamieni yhteisöjen kantaa.

Aluksi

- HE:llä monia hyvin tärkeitä tavoitteita
  - jätteen määrän vähentäminen / tehokas kierrätys / kierrätetyn jätteen hyödyntäminen raaka-aineena
- Monimutkainen, muuttuva kokonaisuus
  - Monia eri toimijoita ja rajapintoja
  - Paljon ja yhä enemmän yksityiskohtaista ja yleistä sääntelyä
  - Avoin tulevaisuus, mm. teknologiseen kehitykseen liittyy paljon epävarmuutta

© Hanken

Havainto #1:

KOKONAISUUS?

© Hanken

Osien summa = ?

- HE:stä on vaikea hahmottaa, minkälaista kokonaisuutta siinä tavoitellaan.

- Mihin yleisiin periaatteisiin / lähtökohtiin ehdotetut ratkaisut ja toimintamallit perustuvat?

  - Osin ristiriitaisia tavoitteita ja näkemyksiä – ei selvää kantaa, mitä markkinoiden toimintaongelmaa milloinkin ratkotaan

  - Koordinointiongelma vs. mittakaavaedut vs. ulkoisvaikutukset vs. …

- Esimerkki: Välillä ainoaksi toimivaksi todetaan se, että kunta hoitaa, mutta toisessa kohtaa pitää olla voittoa tavoittelematon toimija, ja sitten tavoiteellaankin lisää yksityisiä toimijoita.

© Hanken

- Palapelin ja erilaisten intressiryhmien etujen sovittelun tuntua, minkälainen kokonaisuus tästä on muodostumassa, saavutetaanko halutut tavoitteet ja kuinka tehokkaasti?

- Toimijoiden näkökulmasta jätehuollossa, jätteiden kierrätyksessä ja materiaalikierrossa kyse *komplementaarisesta* järjestelmästä

  - ”A group of activities are complements if doing more of any subset of them increases the returns to doing more of any subset of the remaining activities”

  - Yksittäisillä toimijoilla ei kannustinta muuttaa toimintamalliaan elleivät muutkin muuta samaan suuntaan → kokonaisuudella suuri merkitys.

- Katse tulevaan, lainsäädännöllä myös mahdollistava rooli: Nyt innovointi HE:ssä lähinnä virkamiesten tehtävä? Miten HE:ssä huomioitu teknologinen kehitys?

© Hanken

Havainto #2:

JÄTTEENKULJETUKSEN KAKSOISJÄRJESTELMÄ

© Hanken

Mitä uudistuksella saavutetaan?

- 1970-luvun lopulta lähtien:
  - Kaksoisjärjestelmä: kunnan päätöksellä keskitetty jätteenkuljetus vs. kiinteistön haltijoiden tilaama jätteenkuljetus
- HE-esitys: intressitahojen lobbaus onnistui, ehdotus poliittinen kompromissi?
  - Erilliskerättävän kiinteän yhdyskuntajätteen keräys siirtyy kuntien tehtäväksi, mutta kaksoisjärjestelmä koskee jatkossakin sekalaisen yhdyskuntajätteen ja saostus- ja umpisäiliölietteen keräystä.

© Hanken

Erilliskerättävä kiinteä yhdyskuntajäte – mitä saavutetaan?

- Kunnat kilpailuttavat erilliskerättävän kiinteän yhdyskuntajätteen keräyksen ja HE:n tavoitteena on, että saadaan lisää yksityisiä, erityisesti pienempiä toimijoita markkinoille

- Kuitenkin:

  - Tutkimustulos #1: Julkisissa hankinnoissa krooninen ja systemaattinen tarjoajien vähyys (Jääskeläinen ja Tukiainen 2019, VATT)

  - Tutkimustulos #2: Kun Suomessa kunnat ovat siirtyneet jätteiden kuljetuksessa kilpailutukseen, hinnat ovat pudonneet mutta hankintavoittaja-valintojen myötä **markkinoilla toimivien yritysten määrät laskeneet** (Meriläinen ja Tukiainen 2019) – kuinka tarjoajien määrä kehittyy yli ajan?

© Hanken

Sekalainen kiinteä yhdyskuntajäte – mitä saavutetaan?

- HE:stäkin käy useasta kohtaa ilmi voimakas mielipiteen ilmaisu (lue: lobbaus) jätehuoltoyhtiöiden taholta, joista moni monopoliasemassa

- HE:ssä päädytään säilyttämään nämä paikalliset monopolit sekajätteen keräyksessä, ja vieläpä erikoisesti saadaan se kuulostamaan hyvältä asialta.

- *”Kaksoisjärjestelmän säilyttäminen saa kuitenkin edelleen **vahvaa kannatusta erityisesti yksityisiltä jätehuoltoyrittäjiltä** ja joiltakin kunnilta, minkä vuoksi kuljetusjärjestelmän muuttaminen on osoittautunut poliittisesti vaikeasti ratkaistavaksi kysymykseksi.”*

- *”Kaksoisjärjestelmän säilyttäminen sekajätteen kuljetuksessa tarkoittaisi käytännössä sitä, että kiinteistön haltijan järjestämä sekajätteen kuljetus jatkunee ainakin toistaiseksi useimmissa kunnissa tai kunnan osissa, joissa tämä kuljetusjärjestelmä on nyt käytössä. **Tämä turvaisi erityisesti monilla haja-asutusalueella toimivien pienten paikallisten yritysten toimintaedellytyksiä, koska ne voisivat jatkaa sekajätteen kuljetuspalvelun tarjoamista vuosien saatossa luomalleen vakioasiakaskunnalle**.”*

© Hanken

Havainto #3:

HINTAOHJAUS?

© Hanken

Unohtuiko kuluttajien valintojen tärkeys?

- Kuluttajien käyttäytyminen ja valinnat avainasemassa
- Esimerkki: Selkeä tutkimustulos kv.kirjallisuudessa (useista eri maista)
  - Kuluttajat vähentävät (seka)jätteen määrää, jos sille asetetaan yksikköhinta (esim. painon mukaan)
  - Kyseessä hintaohjaus, vaikka ratkaisu ei toki ongelmaton
- Uudet teknologiat mahdollistavat tämän, kokeilut paikallaan myös Suomessa?

© Hanken

HELSINKI GRADUATE SCHOOL OF ECONOMICS

Kiitos!

ari.hyytinen@hanken.fi

HANKEN

